

DEZVOLTAREA NOILOR SERVICII INFORMAȚIONALE PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL ECONOMIC SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Dr. Silvia GHINCULOV, Natalia CHERADI, ASEM

The paper is devoted to the Project “Development of New Information Services for Moldovan Higher Economic Education”, funded by The Norwegian Cooperation Programme in Higher Education with Eurasia in partnership between the Academy of Economic Studies and the University of Bergen.

Key-words: *university library, information needs, information services, innovative services, Institutional Repositories, Information Literacy.*

Rolul informației în lumea modernă este tot mai însemnat pentru societate, în general, și pentru sectorul economic, în particular, care consumă o mare cantitate de informații. Informația devine un element esențial al progresului economic. Societatea modernă este caracterizată de intensificarea schimbului de informații datorită impactului tehnologiilor informatice și comunicaționale. Acestea au determinat o schimbare și în sistemele educaționale. Axa de referință a constituit-o colaborarea internațională și schimbul de informații ca factor-cheie al reușitei întregului demers de dezvoltare a învățământului.

Tehnologiile de Informare și Comunicare obligă bibliotecile să revizuiască unele scheme și regăsirea unor noi echilibre: între local și distanță; între real și virtual; între consumator și producător. Creația, inovația și cercetarea se realizează în rețea, care, împreună cu accesul liber la o cantitate importantă de informații, duce la o circulație rapidă a informației științifice.

Fără profesioniști, cu spirit creativ, capabili să implementeze și să dezvolte, în bibliotecă, noile tehnologii informaționale, este imposibilă constituirea unei biblioteci a viitorului, de a ieși la un nou nivel al servirii informaționale.

Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice este integrată în mai multe proiecte de colaborare internațională, care orientează activitatea instituției spre noile tehnologii și standarde de calitate. În comunicarea noastră, vom relata despre cooperarea moldo-română-norvegiană în dezvoltarea serviciilor informaționale pentru învățământ și cercetare, care s-a intensificat în ultima perioadă.

Primul proiect „*Accesul Deschis în contextul învățământului superior economic din Republica Moldova*”, realizat în anul 2011, a fost finanțat de Ambasada Norvegiei în România, a fost destinat instruirii personalului bibliotecii pentru implementarea tehnologiei Repozitoriilor Instituționale (IR). Principalele obiective ale proiectului au fost axate pe evaluarea costurilor și soluțiilor software disponibile pentru IR; formularea strategiei pentru utilizarea metadatelor; sensibilizarea conducerii instituției și personalului academic în scopul de a spori implementarea modelelor Accesului Deschis la informația științifică.

Activitățile realizate în cadrul proiectului au abordat următoarele: studierea experienței internaționale în domeniul creării IR; instruirea personalului; organizarea conferinței finale cu genericul „*Accesul Deschis la informație științifică în contextul învățământului economic din Republica Moldova*” (24 septembrie 2011). Tema abordată în cadrul conferinței este indispensabilă procesului de gestionare a bibliotecii, oferind bibliotecarilor informații noi privind publicarea online și participarea activă a bibliotecii în procesul de comunicare științifică.

Al doilea proiect „*Cooperare Moldova&Norvegia*”, realizat în colaborare cu Universitatea din Bergen, a fost finanțat de Fundația EURASIA. Activitățile proiectului au prevăzut vizite bilaterale, evaluarea activității Bibliotecii Științifice a ASEM și scrierea unui proiect de dezvoltare a acesteia pentru anii 2013-2015. Vizita la Chișinău a fost realizată între 29 martie – 3 aprilie 2011 de către trei specialiști de la Universitatea din Bergen, Norvegia și unul de la Universitatea Transilvania din Brașov, România. Vizita de răspuns a fost realizată între 16-20 mai 2011. Trebuie să remarcăm contribuția, pe care profesorul universitar Angela Repanovici, de la Universitatea Transilvania din Brașov, și-o aduce la dezvoltarea relațiilor moldo-româno-norvegiane prin promovarea noilor tehnologii privind asigurarea informațională a științei realizată în cadrul instituțiilor info-documentare.

Proiectul „*Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru Învățământul Economic superior din Moldova*”, finanțat de Programul Norvegian de Cooperare cu Eurasia în domeniul învățământului superior, este realizat în parteneriat între Academia de Studii Economice și Universitatea din Bergen. Proiectul este axat pe inovarea educației în domeniul utilizării informațiilor. Aceste noi instrumente și metode nu pot fi înțelese și puse în aplicare în activitatea bibliotecii, din cauza că fluxul principal de informații privind inovațiile este oferit în limba engleză, iar bibliotecarii nu sunt în măsură să înțeleagă cele mai bune practici străine. Sprijinul din partea programului EURASIA prevede organizarea cursurilor de studiere a limbii engleze pentru bibliotecarii de la ASEM. În continuare, va fi studiată experiența Bibliotecii Universității din Bergen și implementate cele mai bune practici ale acestei instituții. Obiectivele de bază ale proiectului:

- dezvoltarea organizațională, funcțională și tehnologică a bibliotecii compatibilă cu standardele internaționale;
- activarea proceselor de integrare și cooperare instituțională, națională și internațională în spațiul educațional și științific;
- punerea în aplicare a noilor modalități de colaborare profesională;
- satisfacerea nevoilor de informare a utilizatorilor prin promovarea serviciilor inovatoare;
- punerea în aplicare a tehnologiei Repozitorii instituționale;
- dezvoltarea abilităților informaționale (alfabetizare digitală sau Cultura Informației).

Proiectul are o echipă formată din două biblioteci universitare (ASEM și Universitatea din Bergen). Activitățile planificate în cadrul proiectului vor fi direcționate pentru a realiza scopurile și obiectivele pentru 2,5 ani și vor include șase categorii de utilizatori. Prima etapă va include crearea grupului de lucru și distribuirea sarcinilor, vor fi organizate cursuri pentru studierea limbii engleze pentru bibliotecari. La etapa a doua, va fi implementată tehnologia Repozitoriilor Instituționale. A treia etapă presupune punerea în aplicare a Cursului Cultura Informației pentru toate categoriile de utilizatori, bazată pe experiența Universității din Bergen.

Rezultate așteptate ale proiectului:

1. Internaționalizarea și modernizarea activității Bibliotecii Științifice ASEM.
2. Optimizarea calității serviciilor de informare pentru utilizatori.
3. Creșterea eficienței activității de educație economică și de cercetare pe bază de Cultura Informației și a Repozitoriului Instituțional.
4. Cunoașterea limbii engleze va spori nivelul profesional al personalului bibliotecii și va optimiza interacțiunea bibliotecar-utilizator.
5. Dezvoltarea de noi modalități de colaborare internațională.

Devine importantă fundamentarea activității care se va concentra pe înnoire și modernizare, pe dezvoltarea calității sistemului de informare și documentare. Realizările proiectului până la momentul actual:

1. Crearea site-ului proiectului pentru diseminarea rezultatelor

<https://newinformationsservices.wordpress.com/>.

2. Cercetarea „Perfecționarea în cultura informației pentru utilizatorii Bibliotecii Științifice a Academiei de Studii Economice a Moldovei”, care s-a desfășurat în perioada ianuarie-martie 2013. Scopul studiului a fost identificarea rolului bibliotecii în dezvoltarea abilităților în cultura informației ale studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor și de a studia necesitățile de educare a consumatorilor în noul context informațional. La sondaj, au participat 1004 respondenți de la 6 facultăți. Chestionarul a fost aplicat la 20 de specialități din ASEM. În calitate de instrument al cercetării, a fost utilizată metoda anchetei în baza chestionarului on-line SurveyMonkey. Cercetarea a reliefat interesul sporit al utilizatorilor pentru repozitorii instituționale și pentru cursul Cultura Informației.

3. Studiul comparativ al softurilor destinate dezvoltării depozitelor digitale. S-a axat pe platforme software depozite digitale, caracteristici, analiza comparativă și modele; scheme structurale (organigrame) utilizate pentru indexarea documentelor și regăsirea rapidă a informației într-un sistem integrat; analiza comparativă a schemelor structurale, definirea algoritmului adecvat aplicației particulare din cadrul proiectului; analiza comparativă a sistemelor de depozitare. S-a decis crearea repozitoriului instituțional al ASEM pe baza platformei software DSpace.

Direcțiile de înnoire vizează mai multe aspecte, în care este implicată biblioteca în arealul academic. Ideea principală pentru care se optează constă în extinderea accesului la informație, promovarea Accesului Deschis, organizarea repozitoriilor instituționale.

Accesul Deschis este o nouă mișcare ce se manifestă la nivel mondial, care luptă și sprijină circulația liberă, deschisă a informațiilor și ideilor. Susținerea accesului la informație și cunoaștere este realizată de mai multe inițiative internaționale. Acțiunile politice pentru sprijinirea OA au contribuit la apariția unei serii de declarații: Inițiativa Accesului Deschis de la Budapesta (2002); Declarația de la Bethesda privind Accesul Deschis la Publicații (2003); Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umanitare (2003). Pentru a asigura Accesul Deschis la literatura științifică, în egală măsură, sunt susținute două strategii: autoarhivarea (repozitorii instituționale) și revistele pe bază de acces deschis (open access journals).

Ideea Accesului Deschis (Open Access-OA) s-a răspândit larg în comunitatea științifică internațională. Cu toate acestea, promovarea Accesului Deschis în universități se confruntă cu dificultăți semnificative din cauza cunoașterii insuficiente a mișcării Accesului Deschis, neîncrederii față de nivelul de calitate a informațiilor disponibile fără restricții pentru public. Ce poate face, în acest context, biblioteca? Ea poate organiza arhive instituționale (repozitorii) și reviste cu acces deschis; convinge cercetătorii, cadrele didactice universitare de a participa la constituirea arhivelor instituționale; promova revistele cu acces deschis.

În cadrul proiectului a fost realizată Campania de Advocacy pentru Accesul Deschis, realizată în toamna anului 2012, care a cuprins următoarele evenimente: Acțiunea „Întrebă-mă despre Accesul Deschis”; „Inaugurarea Săptămânii Accesului Deschis”; Acțiunea „Eu susțin Accesul Deschis”; Prezentări pentru studenți și masteranzi „Cunoștințele în era digitală. Politicile Accesului Deschis”; Campania „Anti-Plagiat”; Prezentări pentru catedre „Managementul cunoștințelor: resurse educaționale și arhive digitale deschise”; Concurs pentru studenți și masteranzi „Cum Accesul Deschis va facilita comunicarea științifică și universitară?”; Dezbateri profesionale „Ce pot face bibliotecarii pentru a promova Accesul Deschis” ș.a.

Pentru implementarea Accesului Deschis la ASEM, Biblioteca Științifică și-a propus și a realizat următoarele obiective: elaborarea politicii Accesului Deschis la ASEM; elaborarea regulamentului privind Repozitoriul instituțional ASEM; ședințe speciale (la catedre) cu autorii ASEM privind publicarea electronică a documentelor în repozitoriu instituțional, beneficiile utilizării și respectarea drepturilor de autor; crearea Repozitoriului Instituțional ASEM.

Biblioteca a elaborat două documente importante pentru a instituționaliza Accesul Deschis în ASEM. Primul document este „Politica instituțională a Academiei de Studii Economice a Moldovei privind Accesul Deschis”, prin care recunoaștem importanța strategică a Accesului Deschis la informație pentru diseminarea cunoștințelor științifice în spiritul promovat de inițiativele și declarațiile internaționale. ASEM este interesată de promovarea unei noi paradigme a Accesului Deschis pentru a oferi mai multe beneficii pentru știință și societate. Publicațiile cercetătorilor vor avea o vizibilitate crescută, un impact și prestigiu mai mare în comunitatea științifică. Astfel, Academia de Studii Economice a Moldovei se angajează să disemineze rezultatele cercetării finanțate din fonduri publice și din proiecte pe baza principiilor Accesului Deschis; să încurajeze cercetătorii să-și manifeste sprijinul pentru Accesul Deschis, publicând articole în reviste cu Acces Deschis și în repozitoriul instituțional al ASEM.

Strategiile de bază se rezumă la următoarele:

1. Implementarea Accesului Deschis la publicațiile științifice, prin două modele complementare: Autoarhivarea în repozitoriul instituțional al ASEM și publicarea revistelor ASEM în registru internațional DOAJ (Directory of Open Access Journals).
2. Politica prevede ca toate publicațiile științifice, elaborate în baza proiectelor de cercetare finanțate de stat și din granturi, să fie incluse în Repozitoriul Instituțional al ASEM, la data publicării, sau în caz de embargo, nu mai târziu de șase luni de la publicare.
3. Politica se va aplica la toate articolele științifice publicate pe perioada în care autorul activează în cadrul ASEM, cu excepția publicațiilor realizate înainte de adoptarea acestei politici.
4. Biblioteca Științifică va asigura funcționarea Repozitoriului Instituțional și va elabora un raport anual către Senat.
5. Serviciul Știință va monitoriza asigurarea conformității prevederilor politicii cu interesele autorilor.

Al doilea document este „Regulament cu privire la organizarea și funcționarea Repozitoriului Academiei de Studii Economice din Moldova”, care definește Repozitoriul instituțional, determină scopurile, principiile creării Repozitoriului ASEM, reglementează relația cu autorii articolelor științifice, identifică tipurile de materiale, care sunt plasate în Repozitoriu, stabilește ordinea plasării publicațiilor în Repozitoriu, formulează interdicțiile de utilizare.

Realitatea în care existăm impune ca un imperativ de bază dinamismul accelerat și receptivitate sporită la schimbările ce se produc în toate sferele vieții, în special – în domeniul informației și comunicării. În aceste condiții, rolul bibliotecii în popularizarea cunoștințelor științifice prin diverse căi și metode crește enorm. Formarea susținătorilor Accesului Deschis, în rândul utilizatorilor Bibliotecii Științifice a ASEM (cercetători, cadre didactice, doctoranzi, masteranzi, studenți), va îmbunătăți calitatea învățământului, va asigura un suport informațional eficient pentru cercetarea economică și va conduce prin intermediul repozitoriului instituțional la o mai mare transparență și promovare a ASEM în spațiul virtual de informare.

Exemplul oferit de ASEM va servi pentru a încuraja alte universități și centre de cercetare din Republica Moldova pentru a crea repozitorii instituționale. Proiectele realizate în colaborarea cu instituțiile de învățământ din România și Norvegia vor consolida poziția de învățământ superior din Moldova la nivel național și internațional, va maximiza contribuția bibliotecilor și capacitatea lor de a media, în mod eficient, relația dintre utilizatorii și informațiile de care au nevoie. Rezultatele acestor colaborări vor constitui un cadru strategic pentru dezvoltarea durabilă a politicilor naționale privind accesul la informație. Acest lucru va contribui la calitatea educației, în special, în contextul schimbărilor în sistemul educațional al Republicii Moldova.

Resurse web:

1. Ambasada Regatului Norvegiei în România [online]. Disponibil: <http://www.norvegia.ro/>.
2. Centrul Norvegian de Cooperare Internațională în Educație [online]. Disponibil: <http://siu.no/eng>.
3. Programul Norvegian de Cooperare cu Eurasia în domeniul învățământului superior Universitatea din Bergen [online]. Disponibil: <http://www.siu.no/eng/Front-Page/Programme-information/BRICS-and-Eurasia/Eurasia>.
4. Biblioteca Universității din Bergen [online]. Disponibil: <https://www.uib.no/ub/en>.
5. Biblioteca Științifică a ASEM [online]. Disponibil: <http://lib.ase.md/>.
6. Proiectul „Dezvoltarea noilor servicii informaționale pentru Învățământul Economic superior din Moldova” [online]. Disponibil: <https://newinformationservices.wordpress.com/>.
7. EIFL-OA Moldova [online]. Disponibil: <http://eifloamoldova.wordpress.com/>.